

ku.remissvar@regeringskansliet.se
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92)

Riksantikvarieämbetet har, bland annat utifrån myndighetens uppdrag att främja utveckling och samarbete på museiområdet, följt arbetet med en kulturkanon för Sverige. Riksantikvarieämbetet har kunnat konstatera att principen om museernas självbestämmande över verksamhetens innehåll har aktualiserats i detta sammanhang.

I arbetet med frågor som rör museer utgår myndigheten från de nationella kulturpolitiska målen, som bland annat säger att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, och den lagstiftning som reglerar museisektorn. Museilagen (2017:563) tydliggör museernas självständighet i innehållsrelaterade frågor, vilket är en viktig utgångspunkt i bedömningen av utredningens förslag som berör museernas verksamhet.

Riksantikvarieämbetets uppdrag innefattar även ansvar att beakta olika målgruppers behov. Myndigheten ska, utifrån vad som anges i de kulturpolitiska målen tillämpat på våra verksamhetsområden, särskilt uppmärksamma att barn och unga ges goda möjligheter att ta del av och använda kulturarvet, och som sektorsmyndighet för funktionshinderpolitiken ska vi bidra till att kulturarvsområdet utvecklas mot ökad tillgänglighet, delaktighet och jämlikhet. Dessa perspektiv är även relevanta i bedömningen av utredningens förslag.

Mot denna bakgrund lämnar Riksantikvarieämbetet följande synpunkter på avsnitt 6 och 7 i utredningens slutbetänkande. Riksantikvarieämbetet har inga synpunkter på övriga delar av avsnitten som remitteras.

6.2.1 och 6.2.2 – Förslag om bildandet av en stiftelse

Riksantikvarieämbetet noterar att utredningen föreslår att en självständig stiftelse ska ansvara för förvaltning och tillgängliggörande av Sveriges kulturkanon. Myndigheten tar inte ställning till vald organisationsform, men vill framhålla att om regeringen går vidare med en stiftelselösning är det viktigt att stiftelsens styrning utformas på ett sätt som säkerställer institutionell självständighet och långsiktighet.

Utredningen föreslår vidare att kapital för att bilda stiftelsen avskiljs från Allmänna arvsfonden. Riksantikvarieämbetet vill understryka vikten av att det görs tydligt att detta inte innebär en negativ påverkan på Allmänna arvsfondens projekt som rör kulturarvsområdet

med fokus på barn och unga samt personer med funktionsnedsättning. Detta lyfter myndigheten inte minst mot bakgrund av vårt uttalade ansvar gentemot dessa målgrupper enligt regeringens styrning.

6.2.3 – Digital portal

Riksantikvarieämbetet har inga övergripande synpunkter på att stiftelsen utvecklar en digital portal för förmedling av kulturkanonen. Däremot vill myndigheten framhålla att det är viktigt att den utformas utifrån användarnas behov och att man beaktar erfarenheter från tidigare statliga digitaliseringsinsatser.

6.2.4 – Kultur- och kulturarvsaktörernas roll, nätverk och permanent kanonutställning

Riksantikvarieämbetet ser positivt på att ett brett nätverk av kultur- och kulturarvsaktörer bildas. Såväl statliga museimyndigheter som regionala och lokala aktörer kan bidra med viktiga perspektiv och kompetenser. För att möjliggöra ett meningsfullt deltagande behöver aktörerna ha resurser och förutsättningar att kunna medverka.

Utredningen lyfter att läns museerna har en central roll i det regionala kulturarvsarbetet och att deras lokala förankring och kunskap kan tillföra värdefulla perspektiv i arbetet med kulturkanon. Riksantikvarieämbetet delar denna bedömning, och vill i likhet med vad betänkandet lyfter i avsnitt 6.3.2, uppmärksamma att ett sådant engagemang förutsätter att aktörerna ges resurser att medverka.

I sammanhang där museer involveras är det relevant att beakta den ordning som följer av museilagen (2017:563). Lagen slår fast att museer har självbestämmande över verksamhetens innehåll, vilket omfattar beslut om hur ett ämne gestaltas och vilka berättelser eller material som lyfts fram. Mot denna bakgrund är det viktigt att säkerställa att museers medverkan sker utifrån egna verksamhetsmässiga prioriteringar.

När det gäller frågan om en permanent kanonutställning bör stiftelsens uppdrag formuleras utan att ett visst museum förutsätts som samarbetspart. Ett sådant förhållningssätt skapar utrymme för en friare dialog med stiftelsen. En öppet formulerad uppdragsgivning ger därmed bättre förutsättningar för att ett eventuellt samarbete kan utvecklas med flexibilitet och i enlighet med museernas uppdrag enligt museilagen.

6.3 – Interimslösningar

Riksantikvarieämbetet avråder från att införa tillfälliga lösningar såsom en temporär webbplats eller särskilda kortsiktiga stimulansbidrag i avvaktan på att en stiftelse bildas. Ett mer ändamålsenligt tillvägagångssätt är att från början skapa en samlad och långsiktigt hållbar struktur.

Om regeringen ändå väljer att genomföra vissa interimslösningar bör uppgifterna läggas hos aktörer som omfattar hela bredden av kulturella uttryck som kanonen berör.

7.1 – Ekonomiska konsekvenser

I avsnitt 7.1 för utredningen ett resonemang om att särskilda medel skulle kunna avsättas för att möjliggöra olika typer av kanonprojekt, inklusive regionala initiativ. Kommittén anger där att 20 miljoner kronor under perioden 2026–2028 bör kunna omfördelas inom utgiftsområde 17, exempelvis genom att öronmärkas från anslag 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet eller anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövården, för att finansiera de interimslösningar som föreslås i avsnitt 6.3.

Riksantikvarieämbetet avstyrker förslaget att öronmärka medel ur anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövården (från 2026 benämns anslaget 6:2). Huvuddelen av anslaget fördelas i enlighet med förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (2010:1121) som stipulerar att bidrag ska fördelas till projekt som är inriktade på vård, tillgängliggörande och kunskapsunderlag för värdefulla kulturmiljöer. Vi bedömer att bidrag till kulturkanonprojekt inte ryms inom anslagets syfte att långsiktigt stödja bevarandet och utvecklingen av kulturmiljöer, och riskerar att tränga undan nödvändiga insatser inom detta arbete. Detta bör även ses i ljuset av att anslaget över tid har minskat i reala termer, samtidigt som kraven på långsiktiga och kunskapsbaserade insatser inom kulturmiljöarbetet kvarstår.

När det gäller anslag 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet vill Riksantikvarieämbetet framhålla att riktade medel till kanonprojekt bör fördelas med möjligheter för regionala aktörer att göra egna avvägningar.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av samordnaren Valentina Torres Löfgren. Även överantikvarien Magnus Larsson, avdelningschefen Elisabeth Kalkhäll, chefsjuristen Linda Stridsberg, enhetscheferna Lotta Boss och Annelie Kurttila samt praktikanten Karin Jacobsson har varit med vid den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till:

Enheten för kultur och kulturmiljö, Kulturdepartementet
ku.kkm@regeringskansliet.se